

Zmiany w strukturze przemysłu polskiego po 1989 roku

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Zmiany w strukturze przemysłu polskiego po 1989 roku

Źródło: dostępny w internecie: pixabay.com, domena publiczna.

Rewolucje przemysłowe na poszczególnych etapach rozwoju gospodarki wpłynęły na powstawanie okręgów i ośrodków przemysłowych. Jedną z przemian w przemyśle jest jego restrukturyzacja, która ma na celu doprowadzenie do zmiany struktury gałęziowej przemysłu przy zastosowaniu nowoczesnych rozwiązań technologicznych i modernizacji ciągów produkcyjnych. Więcej o restrukturyzacji dowiesz się w dalszej części materiału.

Twoje cele

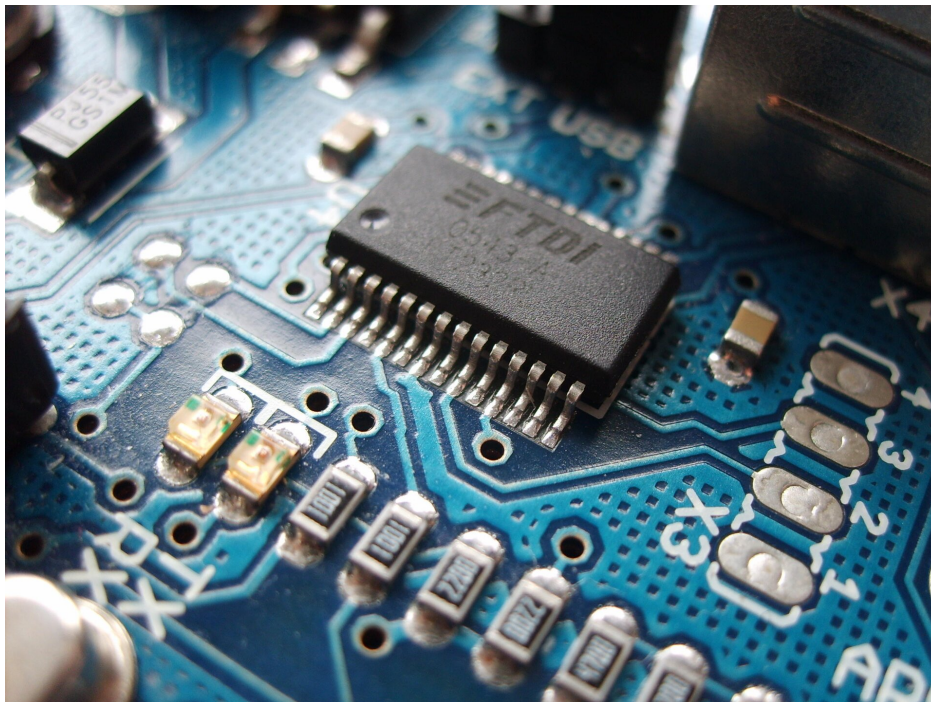
- Omówisz, z jakimi problemami zmagają się przemysł w Polsce.
- Wyjaśnisz tendencje zmian w polskim przemyśle.
- Scharakteryzujesz istotę restrukturyzacji oraz wskażesz jej pozytywne i negatywne skutki.

Problemy polskiego przemysłu

Po wojnie, w efekcie wprowadzenia gospodarki centralnie sterowanej, nastąpiła nacjonalizacja przemysłu. Nie działały wówczas mechanizmy rynkowe. Rząd ustalał kierunki rozwoju przemysłu (głównie ciężkiego) – wysoce kapitałochłonnego, energochłonnego i materiałochłonnego. Władze decydowały również o cenach poszczególnych towarów, o rodzajach i ilościach produktów, jakie należało produkować według z góry założonych planów, a także o kierunkach handlu surowcami i wyrobami przemysłowymi.

Dostosowanie się do reguł gospodarki rynkowej wymagało od polskiego przemysłu **restrukturyzacji**, co wiązało się ze zwróceniem szczególnej uwagi na następujące problemy:

- nierównomierne rozmieszczenie produkcji przemysłowej (skupienie produkcji w okręgach przemysłowych);
- niedoinwestowanie zakładów przemysłowych, słaby postęp techniczny, zużycie maszyn i urządzeń; energochłonne i materiałochłonne gałęzie przemysłu zanieczyszczające środowisko;
- niska wydajność pracy;
- nierentowność wielu dużych zakładów przemysłowych, w których trudno zmienić profil produkcji;
- niewłaściwa organizacja produkcji;
- zadłużenie wielu przedsiębiorstw;
- dofinansowanie przez państwo części nierentownych kopalń, hut, zakładów zbrojeniowych, elektrowni;
- niska jakość wielu polskich towarów, mała konkurencyjność na światowych rynkach;
- brak promocji polskich wyrobów za granicą;
- w strukturze produkcji dominacja górnictwa węgla kamiennego i brunatnego, rudy miedzi, siarki, cynku i ołowiu, hutnictwa, przemysłu lekkiego, niski udział przemysłu zaawansowanych technologii;
- zbyt niski udział produkcji towarów o wysokim stopniu przetworzenia;
- likwidacja wielu zakładów wraz z przemianami w strukturze gałęziowej powodująca bezrobocie strukturalne;
- powstanie obszarów ekologicznego zagrożenia z uwagi na wcześniejsze lekceważenie norm ekologicznych;
- spadek zamówień na pewne grupy towarów i surowców na rynkach światowych ograniczające produkcję krajową.

Jednym ze skutków restrukturyzacji jest zwiększenie roli przemysłu elektronicznego.

Źródło: DustyDingo, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, domena publiczna.

W polskim przemyśle można zauważyć następujące tendencje zmian:

- zmiana profilu produkcji, ograniczanie roli tradycyjnych gałęzi przemysłu na rzecz przemysłu zaawansowanych technologii;
- spadek energochłonności i materiałochłonności przemysłu obniżający koszty produkcji;
- zmiana form własności, prywatyzacja i **reprivatyzacja** wielu przedsiębiorstw;
- modernizacja i unowocześnianie ciągów produkcyjnych z zastosowaniem nowoczesnych technologii;
- restrukturyzacja polskich okręgów przemysłowych;
- zamykanie dużych, nierentownych zakładów, wzrost znaczenia zakładów małej i średniej wielkości;
- wzrost udziału inwestycji zagranicznych w przekształceniach własnościowych i technologicznych;
- zwolnienia pracowników powodujące wzrost bezrobocia oraz podwyższanie kwalifikacji (przekwalifikowywanie pracowników);
- likwidacja produkcji monopolistycznej.

Restrukturyzacji podlegają w największym stopniu okręgi surowcowe, w których dominowały tradycyjne gałęzie przemysłu (górnictwo, hutnictwo, przemysł włókienniczy). Na przykład w Górnośląskim Okręgu Przemysłowym, gdzie koncentrował się przemysł ciężki, zamyka się nierentowne kopalnie, huty o przestarzałym cyklu produkcji czy działające przy tych obiektach elektrownie. Na terenie zlikwidowanych przedsiębiorstw powstają mniejsze prywatne zakłady przemysłowe, cechujące się większą wydajnością pracy, często z udziałem kapitału zagranicznego. Ogranicza się rozwój przemysłów

energochłonnych oraz materiałochłonnych i jednocześnie zwraca się uwagę na przestrzeganie norm ekologicznych. Podstawowymi problemami w restrukturyzacji GOP-u są wysokie potrzeby finansowe oraz niskie kwalifikacje pracowników.

W Legnicko-Głogowskim Okręgu Miedziowym, gdzie nastąpił spadek zatrudnienia w górnictwie rud miedzi i hutnictwie miedzi, część zwolnionych pracowników znalazła pracę w firmach zależnych lub współpracujących. Doprowadziło to do wzrostu zatrudnienia w usługach i budownictwie. W 1997 r. utworzono Legnicką Specjalną Strefę Ekonomiczną (obejmującą Legnicę, Polkowice, Krzywą, Złotoryję i Lubin). Dzięki kapitałowi zagranicznemu nastąpił rozwój budownictwa, produkcji urządzeń grzewczych, mebli biurowych oraz porcelany użytkowej. Wielkie inwestycje proekologiczne, np. instalacje do odsiarczania spalin w hutach miedzi oraz oczyszczalnia wód odprowadzanych do Odry z wielkiego zbiornika odpadów poflotacyjnych Żelazny Most, ograniczyły emisję ścieków i odpadów poprodukcyjnych.

Pozytywne skutki restrukturyzacji:	Negatywne skutki restrukturyzacji:
 powstawanie zakładów nowszej generacji w oparciu o nowoczesne technologie produkcji;	 likwidacja miejsc pracy, masowe zwolnienia w początkowej fazie restrukturyzacji;
 upowszechnianie nowoczesnych, bardziej wydajnych metod zarządzania i organizacji pracy;	 niezadowolenie społeczne, strajki, wzrost postaw bezradności w nowej rzeczywistości;
 innowacyjne zakłady małej i średniej wielkości pobudzają rozwój regionu;	 wysokie koszty odpraw dla zwalnianych pracowników, zasiłków socjalnych, kosztów przekwalifikowania siły roboczej;
 zapewnienie nowych miejsc pracy, otwieranie nowych działalności;	 wysokie koszty restrukturyzacji, wprowadzania nowych ciągów technologicznych, otwierania nowych działalności;
 wzrost motywacji do podnoszenia kwalifikacji pracowników;	 wysokie koszty inwestycji proekologicznych ograniczających lub likwidujących negatywny wpływ przemysłu na środowisko przyrodnicze;
 wzrost konkurencji w walce o rynki zbytu, a tym samym poprawa jakości produktów;	 konieczność modernizacji infrastruktury technicznej;
 bardziej zróżnicowana struktura przemysłu;	 napływ kapitału zagranicznego będącego zagrożeniem dla działalności rodzimej.
 zastępowanie droższych surowców tańszymi, zmniejszanie kosztów produkcji i wzrost zysków;	
 upowszechnianie „czystych technologii”, co poprawia jakość środowiska przyrodniczego;	
 wzrost inwestycji zagranicznych.	

Pozytywne i negatywne skutki restrukturyzacji

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

reprywatyzacja

powrót do własności prywatnej; polega na oddaniu prywatnym właścicielom lub ich prawnym następcom dóbr przejętych przez państwo w wyniku wywłaszczenia lub nacjonalizacji

restrukturyzacja

ogół przemian w gospodarce prowadzących do zmiany struktury gałęziowej przemysłu przy zastosowaniu nowoczesnych rozwiązań technologicznych i modernizacji ciągów produkcyjnych; dotyczy zarówno aspektów ekonomicznych, jak i społecznych oraz środowiskowych

Film edukacyjny

Polecenie 1

Zapoznaj się z materiałem filmowym. Następnie opisz przyczyny, przebieg i skutki zmian w polskim przemyśle po 1989 roku.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D17SgxQ1d>

Zmiany w strukturze przemysłu polskiego po 1989 roku

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Film dotyczy zmian w strukturze przemysłu polskiego po 1989 roku.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz poprawną odpowiedź.

Po 1989 roku w polskim przemyśle nie można zauważyć następującej tendencji zmian:

- ☐ wzrost udziału inwestycji zagranicznych w przekształceniach własnościowych i technologicznych.
- ☐ modernizacja dużych, nierentownych zakładów, równoczesne zmniejszenie znaczenia zakładów małej i średniej wielkości.
- ☐ zmiana form własności, prywatyzacja i reprivatyzacja wielu przedsiębiorstw.
- ☐ restrukturyzacja polskich okręgów przemysłowych.

Ćwiczenie 2

Zaznacz żółtym kolorem negatywne, a zielonym pozytywne skutki restrukturyzacji.

 żółty

 zielony

wzrost konkurencji w walce o rynki zbytu, a tym samym poprawa jakości produktów;

bardziej zróżnicowana struktura przemysłu;

niezadowolenie społeczne, strajki, wzrost postaw bezradności w nowej rzeczywistości;

zastępowanie droższych surowców tańszymi, zmniejszanie kosztów produkcji i wzrost zysków;

wysokie koszty inwestycji proekologicznych ograniczających lub likwidujących negatywny wpływ przemysłu na środowisko przyrodnicze;

Przyporządkuj wymienione cechy gospodarki Polski, w tym przemysłu, do okresu przed 1989 i po 1989 roku.

Przed 1989 r.

Po 1989 r.

deindustrializacja

przestarzałe technologie

bezpośrednie inwestycje zagraniczne

przedsiębiorstwa państwowe

działania według zasad rozwoju zrównoważonego

prywatyzacja zakładów

utrata rynków za naszą wschodnią granicą

przemysł obciążający środowisko naturalne

produkcja niedostosowana do potrzeb konsumentów

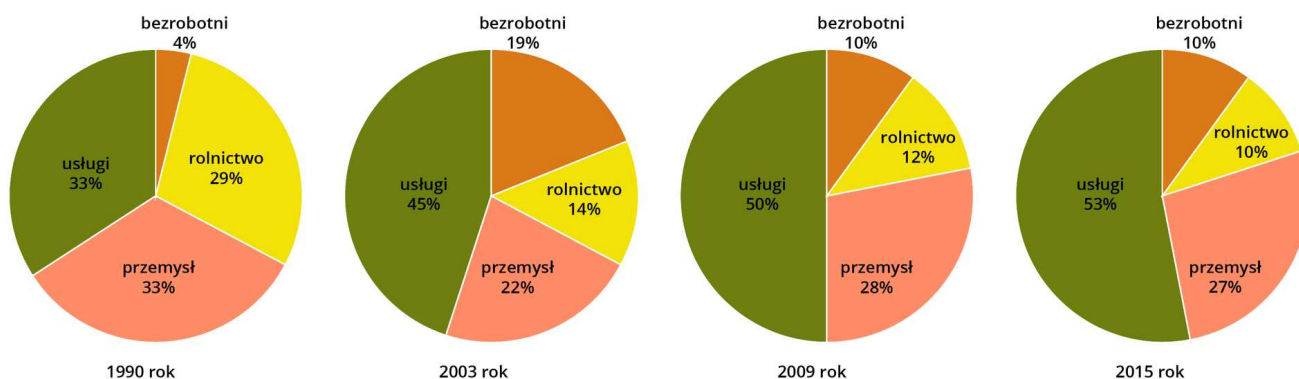
rozwój energochłonnego przemysłu ciężkiego

nowe technologie

Ćwiczenie 4

Podaj dwie tendencje zmian w strukturze zatrudnienia w Polsce po 1989 roku.

STRUKTURA ZATRUDNIENIA W POLSCE PO 1989 ROKU

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 5

Po 1989 roku rozwinęły się liczne branże przemysłu przetwórczego. Powstało dużo nowych zakładów z kapitałem krajowym i zagranicznym. Niektóre produkują nasze główne przemysłowe towary eksportowe.

Wstaw na mapie Polski podane poniżej miejsca produkcji środków transportu i artykułów gospodarstwa domowego.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 6

Połącz nazwy procesów z ich opisem.

Deindustrializacja

proces uprzemysłowienia kraju,
w Polsce po II wojnie światowej,
przemysł jest podstawą rozwoju
gospodarczego

Reindustrializacja

wprowadzenie gospodarki rynkowej,
likwidacja nierentownych zakładów
oraz restrykcyjna prywatyzacja,
zmniejszenie znaczenia przemysłu

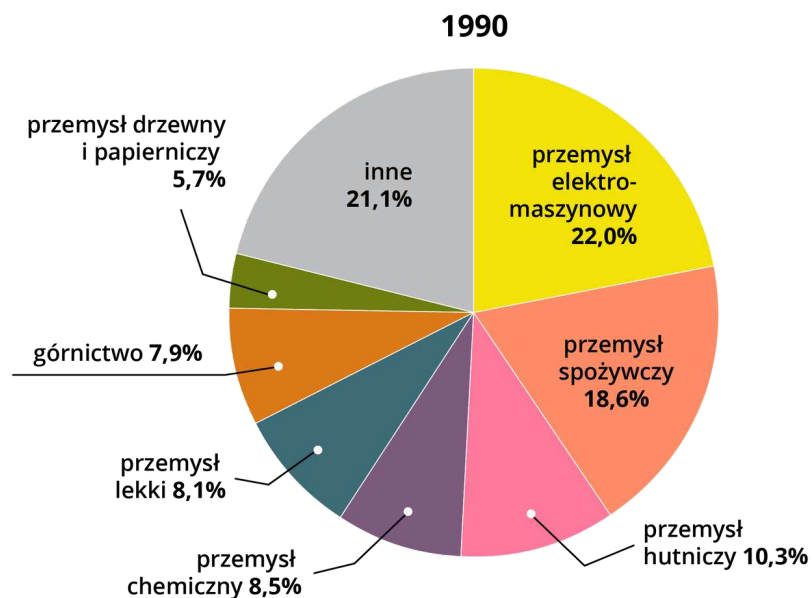
Industrializacja

ponowny wzrost roli sektora przemysłu
w XXI wieku, automatyzacja
i robotyzacja produkcji

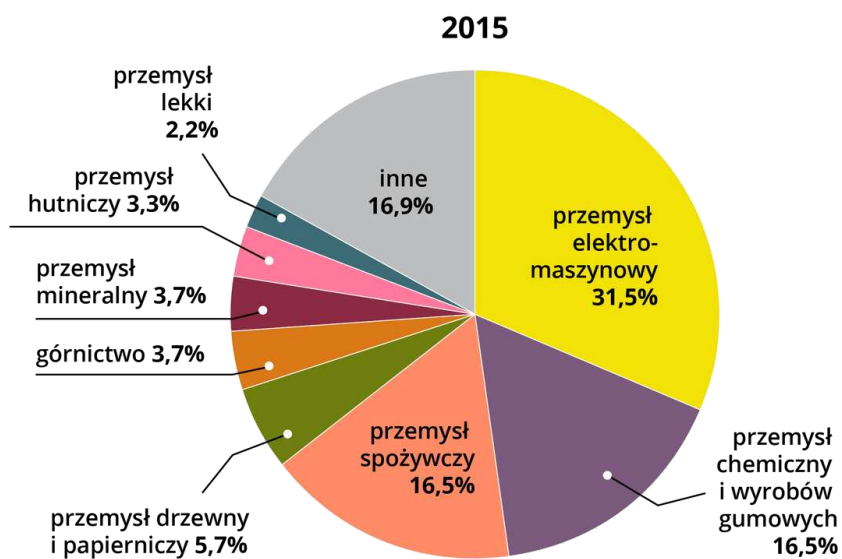
Przeanalizuj zmiany w strukturze produkcji sprzedanej przemysłu w latach 1990 i 2015.

Uzasadnij, w jaki sposób polski przemysł dostosował się do warunków gospodarki rynkowej, która wymusiła zmiany w strukturze gałęziowej przemysłu.

STRUKTURA PRODUKCJI SPRZEDANEJ PRZEMYSŁU

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

STRUKTURA PRODUKCJI SPRZEDANEJ PRZEMYSŁU

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 8

Korzystając z różnych źródeł, wyszukaj informacje dotyczące Cementowni Góraždze i fabryki bram firmy Wiśniowski w Wielogłowach koło Nowego Sącza.

Wykaż, że cementownia jest typowym zakładem gospodarki socjalistycznej centralnie planowanej, a fabryka bram nowoczesnym zakładem gospodarki rynkowej.

Wyjaśnij, na czym polegało zjawisko deindustrializacji w Polsce po 1989 r.

„W 1988 roku, czyli w ostatnim pełnym roku istnienia PRL, istniało w sumie ok. 6250 dużych i średnich zakładów przemysłowych, przy czym znaczna ich liczba zatrudniała po kilka tysięcy pracowników, a nawet więcej. W trakcie transformacji ustrojowej po 1989 roku, w naszej ocenie (Raport Polskiego Lobby Przemysłowego pt. „Straty w potencjale polskiego przemysłu i jego ułomna transformacja po 1989 roku. Wizja nowoczesnej reindustrializacji Polski”) co najmniej 1/3 wszystkich dużych i średnich zakładów przemysłowych w Polsce, czyli takich, które zatrudniały więcej niż 100 osób, zarówno nowych zakładów wybudowanych w PRL, jak i podobnej wielkości zakładów starszych, wybudowanych jeszcze przed II wojną światową, przestało istnieć. Ich łączny potencjał produkcyjny dochodził nawet do 40 proc. Jednocześnie oznaczało to utratę prawie 2 mln miejsc pracy! Zjawisko deindustrializacji miało swój szerszy kontekst i dotyczyło nie tylko Polski i państw postkomunistycznych, ale także państw zachodnich, gdzie procesy te się rozpoczęły. Za «prekursorkę» polityki deindustrializacji uważa się Margaret Thatcher, która w Wielkiej Brytanii doprowadziła do zlikwidowania znacznego potencjału przemysłu wydobywczego i przemysłu ciężkiego. W latach 90. zaczęły się także procesy przenoszenia przemysłu ze Stanów Zjednoczonych i Europy Zachodniej do Chin i Azji Południowo-Wschodniej z uwagi na tamtejszą tanią siłę roboczą, co w sumie doprowadziło do likwidacji na dużą skalę potencjału przemysłowego w krajach Zachodu. Niewątpliwie to właśnie w Europie Środkowo-Wschodniej, w warunkach przejścia do gospodarki rynkowej, deindustrializacja zachodziła w bardziej gwałtowny sposób, szczególnie dotyczyło to byłego NRD i Polski”.

Źródło: K. Nowak, *Polska po 1989 r. doświadczyła katastrofy przemysłowej. Czy możemy odbudować nasz potencjał?*, 18.08.2015, forsal.pl (dostęp 22.07.2021).

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autorki: Magdalena Fuhrmann

Przedmiot: geografia

Temat zajęć: Zmiany w strukturze przemysłu polskiego po 1989 roku

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum/technikum, zakres podstawowy, klasa III

Podstawa programowa

XV. Społeczeństwo i gospodarka Polski: rozmieszczenie ludności i struktura demograficzna, saldo migracji, struktura zatrudnienia i bezrobocie, urbanizacja i sieć osadnicza, warunki rozwoju rolnictwa, restrukturyzacja przemysłu, sieć transportowa, atrakcyjność turystyczna.

Uczeń:

10) podaje przyczyny przemian strukturalnych w przemyśle Polski po 1989 r. i ocenia ich skutki.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje polski przemysł,
- wymienia czynniki kształtujące strukturę przemysłu w Polsce,
- omawia pozytywne i negatywne skutki restrukturyzacji przemysłu w Polsce.

Strategie nauczania: asocjacyjna

Metody i techniki nauczania: blended learning, IBSE

Formy zajęć: praca indywidualna, praca w parach, praca w grupach, praca całego zespołu klasowego

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, projektor multimedialny, zeszyt

Materiały pomocnicze

Grabowiecki R., *Transformacja przemysłu w Polsce – wnioski na przyszłość*, Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium PAN, Biuletyn nr 1/2003, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2002.

„Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego” 2000, t. 1: *Problemy transformacji struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej*, Z. Ziolo (red.), Komisja Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego i Instytut Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa–Kraków 2000.

PRZEBIEG LEKCJI

Faza wprowadzająca

- Nauczyciel wprowadza uczniów w tematykę zajęć – przypomnienie informacji o gospodarce centralnie planowanej i gospodarce wolnorynkowej, określenie różnic.
- Nauczyciel przedstawia cele lekcji.

Faza realizacyjna

- Uczniowie zapoznają się z filmem edukacyjnym. Wykonują notatki w zeszycie.
- Nauczyciel sprawdza zrozumienie materiału. W dyskusji uczniowie omawiają z nauczycielem czynniki wpływające na zmianę struktury przemysłu w Polsce. Wskazują mocne i słabe strony tych zmian.
- Uczniowie w parach lub grupach przygotowują grafikę na temat struktury przemysłu w Polsce. W tym celu wykorzystują dane BDL GUS. Zakres merytoryczny pary lub grupy ustalają same w porozumieniu z nauczycielem. W grafice można wykorzystać różne formy prezentacji danych – wykresy, tabele.
- Na forum klasy uczniowie prezentują swoje prace.
- Nauczyciel czuwa nad poprawnością prezentowanych treści.

Faza podsumowująca

- Przypomnienie celów lekcji.
- Podsumowanie wiedzy zaprezentowanej na lekcji.
- Utrwalenie najważniejszych pojęć, szczególnie tych, które sprawiały uczniom największe problemy podczas zajęć.
- Ocena pracy uczniów podczas lekcji.

Praca domowa

- Utrwalenie wiadomości przedstawionych na lekcji.
- Ewentualne dokończenie grafiki.
- Wykonanie pracy pisemnej będącej komentarzem do przygotowanej grafiki.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium

Film edukacyjny może zostać wykorzystany na lekcjach dotyczących polskiego przemysłu w XX i XXI wieku (zakres podstawowy: IX. 1, XI. 2, XI. 3).